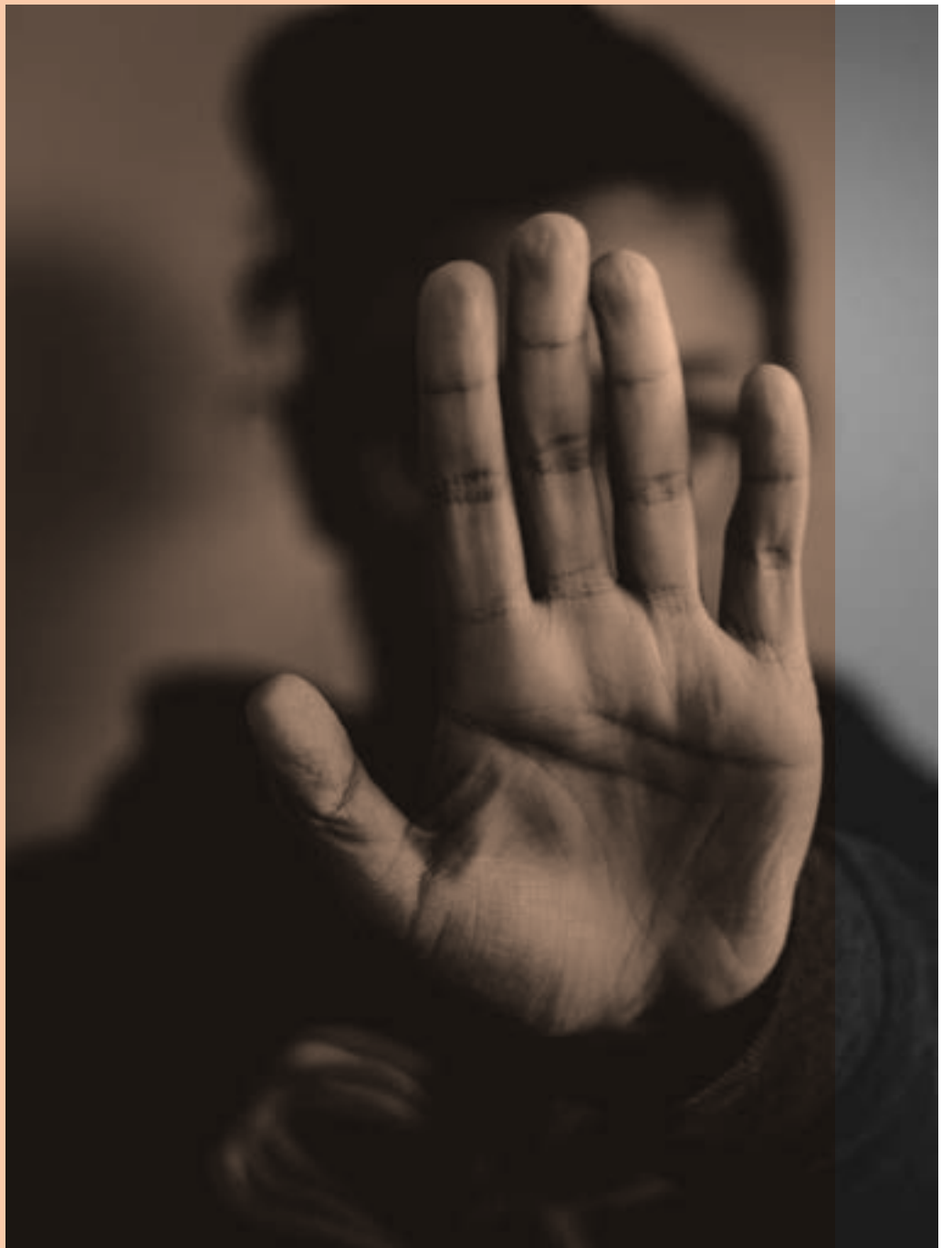

NAVODILA ZA
NOVINARJE, KI SO ŽRTVE
GROŽENJ IN NAPADOV

NAVODILA ZA NOVINARJE, KI SO ŽRTVE GROŽENJ IN NAPADOV

Novinarji so v zadnjem času čedalje pogosteje tarča groženj, nedovoljenih pritiskov ter besednih in fizičnih napadov političnih funkcionarjev in tudi anonimnežev.

Besedni in fizični napadi ter različne oblike groženj so lahko kaznivo dejanje, pri čemer ima novinar kot oškodovanec pravico, da storilca prijavi policiji ali tožilstvu ali pa vloži zasebno tožbo zoper njega.

Vsak nedovoljen pritisk, grožnja ali napad zoper novinarja je nedopusten, vsako takšno ravnanje pa ni nujno tudi kaznivo dejanje.

Kdaj pa torej gre za kaznivo dejanje in kako je mogoče ob morebitnem kaznivem dejanju ukrepati (na koga se obrniti, kaj storiti kot žrtev, katere pravice ima žrtev)?

Menimo, da novinarji velikokrat, ko so žrtve napadov in groženj, teh dejanj ne prijavijo pristojnim institucijam. Da bi novinarje seznanili o možnostih ukrepanja v takšnih primerih in da bi dosledneje prijavljali takšna dejanja, so v nadaljevanju podane informacije, kako se odzvati v primeru napada ali grožnje. Za to pa ne potrebujejo pravnega znanja ali veliko sredstev. Ne glede na to pa je koristno, da delodajalci svojim zaposlenim tudi v takih primerih omogočijo pravno svetovanje oziroma odvetniško pomoč.

KAKO UKREPATI V PRIMERU GROŽNJE ALI NAPADA

Prijava kaznivega dejanja

- >> Vsakdo lahko naznani kaznivo dejanje oz. poda kazensko ovadbo.
- >> Ovadbo podajte državnemu tožilcu ali policiji.
- >> Ovadbo lahko podate tudi zoper neznanega storilca.
- >> Če posameznik ali posameznica poda ovadbo na policiji, lahko to stori:
 - *osebno* kadarkoli in na katerikoli policijski postaji ali oddelku policije, na katerem je delo ali dežurstvo praviloma organizirano in poteka 24 ur na dan (policist sestavi zapisnik o sprejetju ustne ovadbe, ki ga podpišeta policist in ovaditelj; ovaditelj lahko zahteva kopijo tega zapisnika in potrdilo o prijavi kaznivega dejanja) – v tem primeru je koristno, da se ovaditelj pred prihodom na policijsko postajo najavi;
 - *po telefonu* na številko 113 ali druge številke policijskih enot, ki so objavljene v telefonskem imeniku in na spletni strani policije <https://www.policija.si/> (policist sprejetje ovadbe zabeleži v uradni zaznamek; na policijski postaji, ki je ovadbo sprejela, je mogoče zahtevati kopijo uradnega zaznamka in potrdilo o prijavi kaznivega dejanja);
 - *pisno* (ovaditelju bo na zahtevo izdano potrdilo, da je podal ovadbo);
 - *elektronsko* na spletnem portalu eUprava (elektronski obrazec za podajo ovadbe je na – <https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge/vloga.html?id=377>).

- > > Pri ustni ovadbi policisti opozorijo ovaditelja, da je kriva ovadba kaznivo dejanje, za katero je storilec preganjan po uradni dolžnosti. Za krivo ovadbo gre, kadar ovaditelj naznani, da je nekdo storil kaznivo dejanje, ki je preganjano po uradni dolžnosti, pa ve, da ga ni storil, ali ko ovaditelj naznani, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, ki je preganjano po uradni dolžnosti, čeprav ve, da tako dejanje ni bilo storjeno – gre za namerno in zavestno naklepno dejanje, ki ga je treba kot takšnega dokazati z materialnimi dokazi, izjavami in drugimi dokazi. Če se ugotovi, da ovadba ni dovolj trdna za pregon, to še ne pomeni, da gre za krivo ovadbo.
- > > Ob prijavi kaznivega dejanja naj prijavitelj čim bolj podrobno opiše okoliščine dejanja (npr. grožnje, fizičnega napada). Če je prijavitelj oškodovanec (novinar), naj ob prijavi podrobno opiše tudi svoje občutke ob dogodku oz. posledice, ki jih je utrpel (npr. občutek ogroženosti in vznemirjenosti, da se boji za lastno varnost in varnost bližnjih, da se počuti ogroženega pri opravljanju novinarskega poklica).
- > > Prijavitelj naj ob prijavi kaznivega dejanja navede oziroma predloži dokaze, ki jih ima. Kaj so relevantni dokazi, je odvisno od posameznega primera, tipično pa so to: kopija grožnje, navedbe prič, morebitna zdravstvena dokumentacija (o posledicah napada ali grožnje).

Pregon kaznivega dejanja

Vloga oškodovanca pri pregonu je odvisna od vrste kaznivega dejanja. Glede tega ločimo tri vrste kaznivih dejanj, in sicer kazniva dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, na predlog in na zasebno tožbo.

Kazniva dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, so tista, ki jih začne in vodi državno tožilstvo neodvisno od volje osebe, ki je bila s kaznivim dejanjem oškodovana (npr. huda telesna poškodba, posebno huda telesna poškodba). Oškodovanec ali kdo tretji lahko prijavi kaznivo dejanje, vendar za začetek preгона predlog oškodovanca ni potreben.

Kazniva dejanja, ki se preganjajo na predlog, so tista, pri katerih oškodovanec mora podati predlog za pregon, na podlagi katerega lahko državno tožilstvo pregon začne. Oškodovanec mora podati predlog najpozneje v šestih mesecih od dneva, ko je izvedel za kaznivo dejanje in storilca, poda pa ga pri policiji ali tožilstvu. Za predlog se šteje tudi, če je oškodovanec podal kazensko ovadbo. Oškodovanec mora podati predlog, nato pa se pregon nadaljuje po uradni dolžnosti. Do konca glavne obravnave lahko oškodovanec predlog za pregon umakne, kar pa pomeni, da predloga za pregon tega kaznivega dejanja ne more več podati. Taka kazniva dejanja so npr. lahka telesna poškodba, zalezovanje, grožnja.

Kazniva dejanja, ki se preganjajo na zasebno tožbo, pa so tista, pri katerih oškodovanec sam preganja storilca. Oškodovanec nastopa v vlogi tožilca, kar pomeni, da mora vložiti zasebno tožbo, da sam nosi breme dokazovanja in v primeru neuspeha sam nosi stroške postopka. Zasebno tožbo je treba pri pristojnem sodišču vložiti v šestih mesecih od dneva, ko je oškodovanec izvedel za kaznivo dejanje in

storilca, ob vložitvi pa je treba plačati tudi sodno takso. Oškodovanec lahko zasebno tožbo umakne do konca glavne obravnave, a v takem primeru izgubi pravico, da bi jo ponovno vložil. Sem spadajo kazniva dejanja zoper čast in dobro ime (npr. obrekovanje, razžalitev).

Kaznivo dejanje lahko prijavi vsakdo (npr. tudi delodajalec za svojega zaposlenega), vendar mora v primeru, ko gre za kazniva dejanja, ki se preganjajo na predlog, predlog za pregon (v obliki ovadbe ali izjave) podati oškodovanec sam (novinar). Tudi v primeru kaznivih dejanj, ki se preganjajo na zasebno tožbo, mora zasebno tožbo vložiti oškodovanec (in ne delodajalec v njegovem imenu).

Pravice oškodovanca

Oškodovanec uživa v kazenskem postopku poseben status in ima tudi določene pravice. Ob tem je treba opozoriti, da ima te pravice le oškodovanec (tj. tisti, ki mu je kakršnakoli njegova osebna ali premoženjska pravica s kaznivim dejanjem prekršena ali ogrožena). Teh pravic pa nima ovaditelj, ki ni hkrati tudi oškodovanec (glede na to, da lahko kaznivo dejanje prijavi vsakdo).

Oškodovanec ima v postopku skladno z zakonodajo več pravic, med drugim:

- >> lahko prevzame pregon – če državni tožilec meni, da ni podlage za pregon za kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti ali na predlog, ali odstopi od pregona, ima oškodovanec pravico začeti oziroma nadaljevati pregon (oškodovanec kot tožilec);
- >> lahko svoje pravice izvršuje po pooblaščenju;
- >> lahko opozarja na vsa relevantna dejstva in predlaga dokaze;
- >> prijavi premoženjskopравни zahtevek;
- >> je poučen in ima dostop do vseh informacij o svojih pravicah (tudi glede zaščitnih in varnostnih ukrepov (v primeru ogrožene varnosti oškodovanca));
- >> ima pravico do brezplačne zdravstvene, psihološke in druge pomoči in podpore;
- >> lahko vpogleda v spis;
- >> ima pravico do prejemanja informacij o stanju predkazenskega oziroma kazenskega postopka (vprašanje o tem, v kateri fazi je postopek, lahko oškodovanec naslovi na policijo, pristojno državno tožilstvo ali sodišče);
- >> lahko zahteva, da mu sodišče pošlje nepravnomočno oziroma pravnomočno sodbo.

KDAJ GRE ZA KAZNIVO DEJANJE

Kazniva dejanja so določena in opredeljena v Kazenskem zakoniku (KZ-1). V primeru različnih groženj ter verbalnih in fizičnih napadov na novinarje gre lahko zlasti za naslednja kazniva dejanja:

- >> lahka telesna poškodba (122. člen KZ-1),
- >> huda telesna poškodba (123. člen KZ-1),
- >> posebno huda telesna poškodba (124. člen KZ-1),
- >> zalezovanje (125. člen KZ-1),
- >> grožnja (126. člen KZ-1)
- >> kazniva dejanja zoper čast in dobro ime (18. poglavje KZ-1).

Telesna poškodba (122., 123. in 124. člen KZ-1)

Glede na stopnjo oziroma posledice telesne poškodbe zakon loči kazniva dejanja:

- >> lahke telesne poškodbe (122. KZ-1),
- >> hude telesne poškodbe (123. člen KZ-1),
- >> posebno hude telesne poškodbe (124. člen KZ-1).

Ali gre za telesno poškodbo v kazenskopravnem pomenu oziroma za kakšno poškodbo gre, se ugotavlja s pomočjo izvedenca medicinske stroke.

Tipično se telesna poškodba povzroči s fizičnim napadom, vendar ni vsak fizični napad že kaznivo dejanje lahke telesne poškodbe (kot najlažje oblike). Za kaznivo dejanje gre, kadar oškodovanec zaradi napada utрпи bistveno prizadetost svoje zunanosti ali to npr. vsaj začasno vpliva na oškodovančevo zmožnost za delo. Za kaznivo dejanje tako ne gre v primeru zgolj manjših ran (praske, odrgnine, podplutbe).

Kadar gre le za blažjo poškodbo, ki ne dosega ravni kaznivega dejanja, gre lahko za prekršek po Zakonu o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), ki ga obravnava policija.

Kaznivo dejanje lahke telesne poškodbe se preganja na predlog oškodovanca, razen, kadar je poškodba prizadejana z orožjem, nevarnim orodjem, drugim sredstvom ali na način, da se lahko telo hudo poškoduje ali zdravje hudo okvari.

Kaznivi dejanji hude telesne poškodbe in posebno hude telesne poškodbe se preganjata po uradni dolžnosti.

Zalezovanje
(134. a člen
KZ-1)

Kaznivo dejanje zalezovanja izvrši, »kdor koga drugega ali njegovega bližnjega s ponavljajočim se opazovanjem, zasledovanjem ali vsiljivim prizadevanjem vzpostavitve neposrednega stika ali stika preko elektronskih komunikacijskih sredstev zalezuje in pri njem ali pri njegovem bližnjem s tem povzroči prestrašenost ali ogroženost«.

Za kaznivo dejanje gre le v primeru ponavljajočih se dejanj, torej dlje trajajočega opazovanja, zasledovanja ali vsiljivega prizadevanja vzpostavitve stika. To pomeni, da enkratno opazovanje, zasledovanje in vzpostavljanje stika ne zadošča. V primeru enkratnega zasledovanja, ki pri posamezniku povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, pa gre lahko za prekršek po 6. členu ZJRM-1.

O vsiljivem prizadevanju vzpostavitve stika lahko govorimo tudi, kadar poteka po elektronskih kanalih, npr. po elektronski pošti ter z objavami in pošiljanjem sporočil na družbenih omrežjih. Zadostuje, da želi nekdo proti volji posameznika vzpostaviti stik z njim, čeprav vsebina teh sporočil morda ni grozeča.

Za kaznivo dejanje gre le, kadar ravnanje storilca pri zalezovani osebi ali njegovem bližnjem povzroči prestrašenost in ogroženost.

Pregon za zalezovanje se začne na predlog oškodovanca.

Grožnja
(135. člen KZ-
1)

Kaznivo dejanje izvrši, »kdor komu, zato da bi ga ustrahoval ali vznemiril, resno zagrozi, da bo napadel njegovo življenje ali telo ali prostost ali uničil njegovo premoženje velike vrednosti ali da bo ta dejanja storil zoper njegovo bližnjo osebo«.

Za kaznivo dejanje gre le takrat, ko storilec grozi z namenom ustrahovanja ali vznemirjanja oškodovanca, torej ko storilec želi pri oškodovancu doseči občutek nelagodja zaradi predočene nevarnosti za življenje, telo, prostost ali premoženje.

Vsaka grožnja še ne pomeni kaznivega dejanja, temveč je kazniva le resna grožnja. To pomeni, da mora biti grožnja takšna, da je objektivno zmožna povzročiti vznemirjanje ali občutek strahu (kar pa se presoja glede na okoliščine konkretnega primera, npr. vsebina grožnje, kontekst grožnje, odnos med storilcem in oškodovancem). Subjektivna okoliščina, da se je oškodovanec prestrašil ali počutil ogroženega, ne zadošča.

Po drugi strani pa za izvršitev kaznivega dejanja ni nujno, da bi se oškodovanec zaradi dejanja dejansko počutil ogroženega ali ustrahovanega. Bistveno je, ali je grožnja takšna, da je objektivno zmožna ustvariti ustrahovanje oziroma vznemirjanje.

Za grožnjo ne gre le, kadar je ta izražena v besedni obliki, temveč tudi, če je dejanje storjeno z orožjem, nevarnim orodjem, drugim sredstvom ali na način, da se lahko telo poškoduje ali zdravje hudo okvari.

Pregon se začne na predlog oškodovanca.

Kazniva dejanja
zoper čast in
dobro ime
(18. poglavje
KZ-1)

V primeru besednih napadov in žalitev lahko novinarji vložijo zasebno tožbo zaradi kaznivih dejanj, ki so opredeljena v 18. poglavju KZ-1:

- >> razžalitev (158. člen KZ-1),
- >> obrekovanje (159. člen KZ-1),
- >> žaljiva obdolžitev (160. člen KZ-1),
- >> opravljanje (161. člen KZ-1),
- >> očitanje kaznivega dejanja z namenom zaničevanja (162. člen KZ-1).

Načelno gre v teh primerih za besedne napade na novinarje, vendar lahko kaznivo dejanje razžalitve predstavljajo tudi nebesedna dejanja. Sem spadajo napadi na posameznika, ki ne dosegajo meje lahke telesne poškodbe (npr. klofuta, vlečenje za lase ...), ter različne geste oziroma kretnje, katerih pomen je objektivno ali kontekstualno prepoznaven kot žaljiv.

CIVILNOPRAVNA
SREDSTVA

V primeru fizičnih in besednih napadov ter groženj so na voljo tudi pravna sredstva civilne narave.

Obligacijski zakonik (OZ) omogoča vložitev:

- >> zahteve za prenehanje s kršitvami osebnostnih pravic, npr. umik objave (134. člen),
- >> odškodninske tožbe zaradi premoženjske škode pri žalitvi časti ali širjenju neresničnih trditev (177. člen OZ),
- >> odškodninske tožbe na povrnitev nepremoženjske škode (178. in 179. člen OZ).

Publikacija je del projekta *Zaščita nadzorne vloge civilne družbe in novinarjev v Sloveniji*, pri katerem sodelujejo Mirovni inštitut, Društvo novinarjev Slovenije in Pod črto, sofinancira pa ga NEF-Mreža evropskih fundacij v sklopu *iniciative Civitates*. S projektom naslavljamo grožnje in izzive za uresničevanje nadzorne vloge civilne družbe in novinarjev v Sloveniji ter razvijamo orodja in mehanizme za krepitev naših zmožnosti za učinkovite odzive na grožnje ter za pridobivanje javne podpore.
